

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th September - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

ASSOTSIATIV MUNOSABATLARNING ROLINI TADQIQ QILISH: INSON ONGIDA FIKRLASH JARAYONINING DINAMIKASI

Mirzakamolova Maftuna Rahimjon qizi

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada assotsiativ munosabatlarning kognitiv jarayonlarga, xotira va tafakkurga qanday ta'sir qilishi haqida chuqur tahlil beriladi. Ushbu maqolada assotsiativ munosabatlar haqidagi tadqiqotlarning turli natijalari, ular turli madaniy va ijtimoiy kontekstlarda qanday namoyon bo'lishi hamda ularning til o'rganish jarayonidagi ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Assotsiativ munosabatlar, kognitiv jarayonlar, xotira, semantik assotsiatsiyalar, fonetik assotsiatsiyalar, tajriba asosidagi assotsiatsiyalar, til o'rganish, psixolingvistika, shartli reflekslar, fikrlash jarayoni, tadqiqot metodologiyasi, ma'lumotni qayta ishlash, madaniy ta'sirlar, o'rganish jarayoni.

ИССЛЕДОВАНИЕ РОЛИ АССОЦИАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЙ: ДИНАМИКА МЫШЛИТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ В РАЗУМЕ ЧЕЛОВЕКА

Мирзакамолова Мафтуна Рахимджон кизи

Базовый докторант Наманганского государственного университета

Абстрактный

В этой статье представлен углубленный анализ того, как ассоциативные связи влияют на когнитивные процессы, память и мышление. В этой статье рассматриваются различные результаты исследований ассоциативных отношений, то, как они проявляются в разных культурных и социальных контекстах, а также их значение в процессе изучения языка.

Ключевые слова: ассоциативные отношения, познавательные процессы, память, семантические ассоциации, фонетические ассоциации, эмпирические ассоциации, изучение языка, психоллингвистика, условные рефлексы,

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th September - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

мыслительный процесс, методология исследования, обработка информации, культурные влияния, процесс обучения.

INVESTIGATING THE ROLE OF ASSOCIATIVE RELATIONS: THE DYNAMICS OF THINKING PROCESSES IN THE HUMAN MIND

Mirzakamolova Maftuna Rahimjon kizi

Doctoral student of Namangan State University

Abstract

This article provides an in-depth analysis of how associative relationships affect cognitive processes, memory, and thinking. This article examines the various findings of research on associative relations, how they appear in different cultural and social contexts, and their importance in the language learning process.

Keywords: Associative relations, cognitive processes, memory, semantic associations, phonetic associations, experiential associations, language learning, psycholinguistics, conditioned reflexes, thought process, research methodology, information processing, cultural influences, learning process,

Assotsiatsiya tushunchasi XVII asrda britaniyalik faylasuf Jon Lokk tomonidan taqdim etilgan bo'lib, u fikrlash jarayonlarining tushunchalar o'rtasidagi bog'lanish orqali rivojlanishini nazarda tutadi. Assotsiativ munosabatlar bilan bog'liq psixologik tadqiqotlar XIX-XX asrlarda yanada rivojlandi. Xususan, Ivan Pavlovning shartli reflekslar haqidagi ishlari assotsiatsiyalarning inson va hayvonlarning o'rganish jarayonidagi ahamiyatini ko'rsatdi. Shu bilan birga, assotsiativ munosabatlar tilshunoslik sohasida ham muhim o'rinni egallaydi. So'zlarning o'zaro bog'lanishi, ularning ma'nolari va bir-biriga qanday munosabatda ekanligi inson fikrlash jarayonining asosiy qismi sifatida qabul qilinadi.

Tadqiqotimizda foydalanilgan metodlar orasida anketa, eksperiment va statistik tahlil usullari kiritilgan.

- **Anketaning tuzilishi:** So'zlar ma'nosi, tovushi, va tajribaga asoslanganligi bo'yicha tasniflangan. Har bir respondentga ushbu so'zlarni alohida sohalarda ta'riflash, misol uchun, bir so'zning qachon va qanday holatda ishlatilishi, qaysi his-tuyg'ularni uyg'otishi va qanday tasvirlarni esga solishini keltirish so'ralgan.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th September - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Eksperiment: Eksperiment davomida soʻzlar turkumlarga boʻlinib, ishtirokchilarga namoyish etildi va ularning javoblari orqali assotsiatsiyalar tezligi, tez eslab qolish va qayta eslash jarayonidagi samaradorlik kuzatildi. Ishtirokchilarning 80% dan koʻprogʻi semantik assotsiatsiyalar orqali berilgan soʻzlarni tezroq eslashgani aniqlandi.

• **Statistik tahlil:** Assotsiatsiyalarni tahlil qilish uchun kross-tablitsalar, korrelyatsion va regressiya tahlil usullari qoʻllandi. Bu metodlar orqali assotsiatsiyalarning maʼnosi, ularning qanchalik keng tarqalganligi va turli yosh guruhlari oʻrtasida qanday farq qilishi aniqlandi.

Natijalarga koʻra, maʼlum bir soʻz yoki tushuncha orqali boshqa soʻzlarni yoki tushunchalarni eslash va ularga bogʻlanishning samaradorligi bir necha omillarga bogʻliq ekanligi aniqlandi:

1. **Semantik assotsiatsiyalar:** Tahlil qilingan assotsiatsiyalar orasida semantik assotsiatsiyalar ustunlik qiladi. Bu shuni anglatadiki, insonlar uchun bir soʻzning boshqa soʻz bilan bogʻlanishi eng avvalo ularning maʼno jihatidan yaqinligi bilan aniqlanadi. Masalan, “quyosh” bilan “yorugʻlik” yoki “bahor” soʻzlari oʻrtasidagi bogʻlanish juda kuchli.

2. **Fonetik assotsiatsiyalar:** Tahlil natijalariga koʻra, insonlar koʻpincha bir soʻzning tovushi va boshqa soʻzlar bilan tovush jihatidan oʻxshashligini aniqlash orqali assotsiatsiyalar yaratadi. Misol tariqasida “gul” soʻzi bilan “qul” yoki “kul” soʻzlari fonetik jihatdan yaqinligi sababli koʻp hollarda bogʻlangan.

3. **Tajriba asosidagi assotsiatsiyalar:** Natijalar koʻrsatdiki, respondentlarning shaxsiy tajribalari ularning assotsiatsiyalarini shakllantirishda muhim oʻrin tutadi. Masalan, “maktab” soʻzini eshitganda, respondentlar orasida koʻpchilik bu soʻzni “oʻqituvchi”, “dars”, “sinfxona” kabi tushunchalar bilan bogʻladi, chunki bu soʻzlar ularning shaxsiy hayotiy tajribalari bilan chambarchas bogʻliq.

4. **Kognitiv jarayonlar va assotsiatsiyalar:** Eksperiment natijalari shuni koʻrsatadiki, assotsiativ munosabatlar xotira jarayonlarida maʼlumotni qayta ishlashni tezlashtiradi. Masalan, koʻp ishtirokchilar berilgan soʻzlar roʻyxatini eslashda ular orasidagi bogʻlanishlarni aniqlash orqali tez eslab qolishgan. Bu kognitiv jarayonlarimizda assotsiatsiyalarning oʻrni va ahamiyatini isbotlaydi.

Assotsiativ munosabatlarning inson ongida qanday shakllanishi, oʻzaro munosabatlarning qaysi turini oʻrganish va ular bilan bogʻliq turli fenomenlar har

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th September - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

doim ilmiy tadqiqotlarning asosiy mavzularidan biri bo'lib kelgan. Tadqiqot natijalarini boshqa ilmiy tadqiqotlar bilan solishtirganda, Pavlovning shartli reflekslari va Ebbinghausning xotira tadqiqotlari assotsiativ munosabatlarning xotira va o'rganish jarayonidagi ahamiyatini tasdiqlaydi. Ushbu jarayonning rivojlanishi insonning madaniy va til bilan bog'liq tajribalariga bevosita bog'liq ekanligi ham isbotlanadi.

Shuningdek, assotsiatsiyalar psixolingvistika nuqtai nazaridan o'rganilganda, ularning til o'rganish jarayonida muhim rol o'ynashi ko'rsatiladi. Assotsiatsiyalar orqali tilning o'zlashishi, yangi so'zlarni eslab qolish va ularning ma'nolarini tushunish jarayoni tezlashadi. Shu sababli, assotsiativ munosabatlar lingvistika va til o'rgatish metodikasida muhim element hisoblanadi.

Xulosa

Assotsiativ munosabatlarning kognitiv jarayonlar, xotira va til o'rganishdagi o'rni juda muhim ekanligi ushbu tadqiqotda ko'rsatildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, insonning tushunchalar va so'zlar o'rtasidagi assotsiativ bog'lanishlar orqali bilimi, tajribasi va fikrlash jarayoni shakllanadi. Bu assotsiatsiyalar inson ongida ma'lumotni qayta ishlash va eslab qolish jarayonlarini osonlashtiradi.

Adabiyotlar

1. Anderson, J. R. (1995). Cognitive Psychology and Its Implications. Freeman.
2. Pavlov, I. P. (1927). Conditioned Reflexes. Oxford University Press.
3. Ebbinghaus, H. (1885). Memory: A Contribution to Experimental Psychology. Teachers College, Columbia University.
4. Schacter, D. L. (2001). The Seven Sins of Memory: How the Mind Forgets and Remembers. Houghton Mifflin Harcourt.
5. Tulving, E. (1983). Elements of Episodic Memory. Oxford University Press.

